

кодексу України (щодо збільшення доходів спеціального фонду бюджетів місцевого самоврядування в частині екологічного податку)» [2] (станом на 30 жовтня 2019 р. знаходиться на етапі ознайомлення). Наразі, незважаючи на розширення повноважень органів місцевого самоврядування у фінансовій сфері й надання місцевим бюджетам певної самостійності, все ще можна стверджувати про дотаційність місцевих бюджетів, їх залежність від фінансування з Державного бюджету України. Як вбачається, такий підхід є неприпустимим й лише підкреслює нагальну потребу у зміцненні фінансової основи місцевого самоврядування та перетворення місцевих бюджетів у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

У рецензованому законопроекті запропоновано п.41 ч.1 ст.691 Бюджетного кодексу України слова «55 відсотків екологічного податку (крім екологічного податку, визначеного пунктом 16-1 частини другої статті 29 цього Кодексу), у тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25 відсотків, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 30 відсотків, бюджетів міст Києва та Севастополя – 55 відсотків» замінити словами «до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 40 відсотків, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 15 відсотків, бюджетів міст Києва та Севастополя – 55 відсотків». Фактично йдеться про збільшення розміру надходжень від сплати екологічного податку до відповідних місцевих бюджетів. Ми вважаємо, що в цій ситуації слід зважати й на те, що Україна затвердила Основні засади державної екологічної політики України на період до 2020 року [3], на основі яких розроблені національні плани дій та інтегровані в регіональні програми соціально-економічного розвитку, деталізовані на рівні регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя. При цьому останні використовуватимуться як своєрідний базис для розроблення місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища, підготовлені на рівні сільських, селищних та міських рад.

Разом із цим, акцентуємо увагу на тому, що збільшення обсягу надходжень від сплати екологічного податку як доходів відповідних місцевих бюджетів має бути не єдиним кроком до збільшення дохідної частини зазначених бюджетів. Тож «з метою підвищення ефективності децентралізації в Україні необхідно поступово зменшувати питому вагу міжбюджетних трансфертів усіх видів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів через розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо отримання доходу від користування надрами, земельними ресурсами, а також через реалізацію інвестиційних проектів» [4, с. 3]. При цьому «головними джерелами наповнення дохідних частин місцевих бюджетів повинні стати їхні власні та закріплені податкові та неподаткові надходження, що в середньо- й довгостроковій перспективі забезпечить міцну основу для сталого розвитку територіальних громад» [4, с. 3].

Підбиваючи певні підсумки, зауважимо, що рецензовані законопроекти містять низку положень, які негативно впливатимуть на бюджетну діяльність, зокрема, на фінансування бюджетних установ в Україні, суттєво обмежуватимуть їх право розпоряджатися власними коштами і, як наслідок, його прийняття створить умови для жорсткої централізації розглядуваних відносин.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України : проект Закону України від 16.09.2019 № 2144 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66854 (дата звернення: 20.10.2019).
2. Про внесення змін до статті 69-1 Бюджетного кодексу України (щодо збільшення доходів спеціального фонду бюджетів місцевого самоврядування в частині екологічного податку) : проект Закону України від 29.08.2019 № 1165 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2> (дата звернення: 20.10.2019).
3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : закон України від 21.12.2010 № 2818-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> (дата звернення: 20.10.2019).
4. Чинчин О. В. Фінансово-правове регулювання виконання місцевих бюджетів за доходами в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 20 с.

Одержано 01.11.2019

УДК 340.15

Катерина Робертівна ДОБКИНА,

кандидат юридичних наук, доцент,

декан юридичного факультету

Державного університету інфраструктури та технологій (м. Київ);

 <https://orcid.org/0000-003-2627-8871>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УЧАСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЦПК УРСР 1964 РОКУ)

Проблема участі органів державної влади та місцевого самоврядування у цивільному судочинстві завжди була актуальною як в юридичній науці, так і в судовій практиці. Перш за все, це пояснюється тим, що даний інститут зачіпає як інтереси окремої людини, так і держави та суспільства в цілому. Беручи участь у цивільному процесі у конкретній справі,

органи державної влади у доволі специфічній формі здійснюють покладені на них обов'язки із управління та захисту конкретних прав громадян, суспільства, а також інтересів держави.

Фундаментальні наукові дослідження присвячені проблематиці участі у цивільному судочинстві органів державної влади знайшли своє відображення у роботах С. М. Абрамова, А. Ж. Клейнмана, Л. М. Туманової, А. А. Добровольського та стосувалися участі даних органів при вирішенні цивільного спору з метою надання висновку.

З усієї системи органів державної влади, що реалізують завдання і функції державної політики, повноваженнями щодо захисту чужих прав і інтересів у сфері цивільного судочинства надавалися виключно тим, які, здійснюючи виконавчо-розпорядчу діяльність, безпосередньо реалізовували політику держави в найбільш важливих сферах суспільного та державного життя. Зазначені органи йменувалися як «органи державного управління» [1, с. 56]. Існуюча в радянські часи централізована система органів держави об'єднувала органи державної влади і управління. Прийнята у 1996 році Конституція України відмовилась від вживання категорії «органи державного управління» замінивши її поняттям «органи виконавчої влади», які утворюють єдину систему здійснення влади в державі.

У процесуальній літературі, присвяченій переважно участі в цивільному процесі органів державного управління в формі порушення провадження по цивільній справі з метою захисту прав та інтересів інших осіб, а також у формі дачі висновку у справі, зазначалося, що з усієї системи органів державного управління таку участь здійснюють місцеві структури. За результатами проведення державних реформ, частина даних органів змінили не лише свій правовий статус, але й отримали іншу назву. Наприклад, безпосереднє здійснення функцій щодо опіки та піклування покладалося на відділи народної освіти, охорони здоров'я і соціального забезпечення — органи державного управління на місцевому рівні. В результаті реформи зазначені повноваження були передані органам місцевого самоврядування, що не входять в структуру органів державної влади. У багатьох статтях цивільно-процесуального законодавства досліджуваного періоду, які тим чи іншим чином стосувалися участі органів в процесі, використовувався термін «орган державного управління» [1, с. 58; 2, с. 125].

Зміни, що відбулися в системі органів держави зумовили необхідність реформування процесуального інституту участі в цивільному судочинстві органів державного управління. Однак назрілі перетворення правового інституту були враховані вже у часи незалежності України. Наприклад, у діючому ЦПК України законодавець не лише виключив термін «орган державного управління», замінивши його на поняття «державний орган», а й передбачив можливість участі в процесі органів місцевого самоврядування у формі порушення провадження по цивільній справі з метою захисту прав і законних інтересів інших осіб, а також у формі дачі висновку у справі. Таким чином, інститут участі в цивільному процесі органів державного управління трансформувався в інститут участі в цивільному судочинстві органів державної влади та місцевого самоврядування.

Аналіз радянського законодавства та судової практики, дозволяє зробити висновок, що найчастіше захист чужих прав і свобод здійснювався органами місцевого самоврядування. Це обумовлено тим, що саме вказані органи є більш «близькими» до населення, а тому, й, мають більше можливостей для захисту їх прав і свобод, охоронюваних інтересів [3, с. 189–190].

Проведені в країні економічні перетворення у другій половині XX столітті зумовили розвиток якісно-нових відносин в сфері цивільного обороту, зумовили подальший розвиток і вдосконалення інституту участі державних органів, органів місцевого самоврядування в цивільному процесі. Внаслідок чого, сфера застосування правозахисних повноважень державних органів, органів місцевого самоврядування розширюється. Так, новим досягненням науки цивільного процесу досліджуваного періоду є надання державним органам і органам місцевого самоврядування права звертатися до суду не тільки в цілях захисту інтересів окремих громадян або організацій, а й в інтересах невизначеного кола осіб. Як наслідок, передбачені в ЦПК УСРР 1924 року форми захисту чужих прав, потерпіли значну трансформацію у 1964 році, коли безпосередньо в нормах нового ЦПК був закріплений інститут участі в цивільному процесі органів державного управління [4, с. 16].

Багато вчених розглядали в якості підстави участі органів в процесі їх зацікавленість до даної справи. Подібне твердження було обґрунтованим до прийняття Основ цивільного судочинства і ЦПК УРСР, коли перший цивільний процесуальний кодекс не містив норму, яка б безпосередньо передбачала можливість участі органів в процесі на захист не своїх, а чужих інтересів. Норми ЦПК УСРР 1924 роки містили припис про обов'язок суддів сповіщати відповідні органи про наявність спору у їх провадженні при виявленні їх зацікавленості до результату справи [5, с. 158]. Тільки при наявності зацікавленості органи могли вступити в процес, але як свідчить судова практика, дане право органів нічим не обмежувалося. Інтерес органів державного управління міг бути як юридичним, що характеризується впливом рішення на матеріально-правове становище, так і витікати з функцій, покладених на них державою. Розвиток законодавства та теорії змінило розуміння юридичної зацікавленості. основи цивільного судочинства визнали за службовим інтересом органів державної влади юридичний характер.

З огляду на це можна зазначити, що інститут, який отримав найменування «участь в цивільному процесі органів державного управління» з'явився у 1964 році. Оскільки саме за результатами прийняття Основ цивільного судочинства Союзу РСР і союзних республік у 1964 році, вперше було закріплено норми, що регулюють відносини, які складаються в процесі реалізації специфічними суб'єктами своїх правозахисних повноважень з охорони прав та інтересів окремих громадян, держави і суспільства у суді. Аналогічні положення знайшли своє відображення й у ЦПК УРСР 1964 року [6, с. 22].

Велика різноманітність нормативних актів, їх неузгодженість у радянські часи послужило приводом для появи в науковій літературі пропозицій передбачити в допомогу суддям безпосередньо у ЦПК або постановках Пленуму Верховного суду приблизний перелік випадків, коли органи вправі, або зобов'язані звертатися до суду із заявою на захист

чужих прав та інтересів або брати участь в суді для дачі висновку у справі. Вбачається, що такий перелік цивільних справ мав би велике практичне значення, однак зазначені ідеї не набули формального відтворення та поширення.

На орган держави, орган місцевого самоврядування покладено обов'язок по підтриманню законності і зміцненню правопорядку, захисту прав громадян в певній галузі життя суспільства. Тому дані суб'єкти в будь-якому випадку зацікавлені в правильному розгляді спору, тісно пов'язаного з тією сферою життя суспільства, на яку поширюється їхня компетенція, з тим, щоб було здійснено захист порушених прав або охоронюваних законом інтересів, щоб було відновлено законність і правопорядок в суспільстві.

Зацікавленість у вигляді інтересу щодо судового розгляду державним органом або органом місцевого самоврядування, внаслідок подачі позову до суду чи вступу у справу з метою подачі висновку, не має самостійного значення. Вона виявляється судом при прийнятті позовної заяви або допущення до участі у справі шляхом визначення норми, яка встановлює право органів вступати на захист чужих інтересів, оскільки не будь-які органи, які мають інтерес до судового розгляду в силу покладених на них функцій по захисту прав громадян, могли брати участь в процесі, а тільки ті, щодо яких містилась спеціальна вказівка у нормативно-правових актах [7, с. 129–130].

Державні органи, органи місцевого самоврядування включені ЦПК УРСР 1964 року в численну групу суб'єктів процесу, які отримали назву «Особи беруть участь у справі». Як будь-яка особа, яка бере участь у справі вони наділялися правом знайомитися з матеріалами справи, робити з них виписки, знімати копії, заявляти відводи, подавати докази, брати участь в їх дослідженні, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, заявляти клопотання, давати усні та письмові пояснення суду, представляти суду докази і міркування з усіх виникаючих у ході судового розгляду питань, заперечувати проти доводів і міркувань інших осіб, оскаржувати рішення та ухвали суду і користуватися іншими правами.

Слід зазначити, що державні органи, органи місцевого самоврядування могли виступати у цивільний процес в якості різного процесуального статусу. Положення органу по конкретній справі залежало, перш за все, від наявності або відсутності матеріального інтересу. Маючи такий інтерес до результату справи, останні могли брати участь в процесі як сторони чи треті особи, в залежності від того, чи є вони учасниками спірних матеріальних правовідносин або знаходяться в певних правовідносинах з однією зі сторін. Наявність суб'єктивного інтересу виключає участь державних органів, органів місцевого самоврядування у цивільній справі як у формі пред'явлення позову, так і у формі дачі висновку по справі на захист чужих прав.

В цілому, цивільне процесуальне законодавство відобразило результат багаторічної судової практики участі органів в процесі і основні результати наукових досліджень даної проблеми. Вперше безпосередньо в процесуальному законодавстві було закріплено дві процесуальні форми участі названих органів у цивільній справі: по-перше, органи державної влади у випадках, передбачених законом, наділялися правом порушувати цивільні справи в суді шляхом подання позовної заяви (у випадках порушення справи позовного провадження), шляхом подачі заяви (у випадках порушення справи окремого провадження) з метою захисту прав і свобод інших осіб [8, с. 11]. По-друге, органи державної влади, місцевого самоврядування могли бути залучені судом до участі в процесі або могли вступити в нього за власною ініціативою для дачі висновку з метою здійснення покладених на них обов'язків для захисту прав та законних інтересів громадян і держави [6, с. 27].

Повноваження органів державного управління були розширені у порівнянні з раніше діючим законодавством. Вони могли використовувати передбачені законом форми для реалізації своїх функцій по захисту чужих прав не тільки в справах позовного провадження, а й при розгляді справ окремого провадження. Регламентувалося в законодавстві і процесуальне становище органів державної влади.

Висновок. Нова редакція цивільно-процесуального законодавства УРСР 1964 року визначала межі участі органів державної влади та місцевого самоврядування у процесі, встановлюючи тісний взаємозв'язок між можливістю пред'явити позов на захист чужих інтересів або можливістю вступити в процес для дачі висновку, що дозволяє зробити висновок про наявність виключно правових підстав їх участі при вирішенні спору.

Законодавче закріплення інституту участі в цивільному процесі органів державної влади та місцевого самоврядування послужило стимулом до прояву ще більшого інтересу вчених і появи нових наукових досліджень. Після прийняття Основ цивільного судочинства і ЦПК УРСР у 1964 році перед наукою цивільно-процесуального права була поставлена дещо інші завдання — дослідження форм участі в процесі окремих органів державної влади за певними категоріями цивільних справ.

Підсумовуючи наведене, слід зазначити, що державні органи, органи місцевого самоврядування могли приймати участь в процесі як суб'єктивно зацікавлені особи (сторони, треті особи) або виконувати специфічні функції щодо захисту інтересів.

Список бібліографічних посилань

1. Осипов Ю. К. Понятие институтов гражданского процессуального права. *Правоведение*. 1973. № 1. С. 54–60.
2. Юков М. К. Теоретические проблемы системы гражданского процессуального права : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Свердловск, 1982. 35 с.
3. Шерстюк В. М. Система советского гражданского процессуального права (вопросы теории). М. : Изд-во МГУ, 1989. 320 с.
4. Мицкевич А. В. Соотношение системы советского права с системой советского законодательства. *Ученые записки ВНИИСЗ*. 1967. Вып. 11. С. 15–19.
5. Туманова Л. В. Участие жилищных органов в гражданском судопроизводстве // Защита личных и общественных интересов в гражданском судопроизводстве. Калинин : Изд-во. Калинин. ун-та. 1985. С. 156–160.

6. Шакарян М. С. Участие в советском гражданском процессе органов государственного управления : лекция для студентов. М. : МГУ, 1978. 36 с.
7. Гукасян Р. Е. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. Саратов : Приволж. кн. изд-во, 1970. 190 с.
8. Ананьева Ж. К. Судебные споры о воспитании детей : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Л., 1954. 19 с.

Одержано 31.10.2019

УДК 159.92

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-7757-2793>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна людина переживає глибокі зміни світового співтовариства і перебуває у вирі інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних і соціально-культурних трансформацій життя у сторону глобалізації. Динамізм змін, зростання невизначеності, напруженості і стресів сучасного життя призвели до трансформації парадигми освіти і вимагають від майбутніх фахівців постійно підвищувати власний професіоналізм, опановувати нові знання і технології та безперервно саморозвиватися.

У професійній підготовці працівників поліції стає актуальним формувати й виховувати «людину діючу» – активну, цілеспрямовану, відповідальну за власні вчинки, яка схильна самостійно підтримувати продуктивність праці на високому рівні та готова до безперервної освіти і постійного професійного саморозвитку.

Саморозвиток – це регульований, цілеспрямований процес метою якого є позитивна самозміна мотиваційної, емоційно-вольової, когнітивної, ціннісної та діяльнісної сфер особистості в напрямку свого «ідеального Я». Свого часу Л. М. Толстой порівнював розвиток людини з ростом дерева. Він зазначав, що в буквальному значенні не людина вирощує дерево, дерево росте самостійно. Людина рихлить ґрунт, обрізає зайві гілки, вносить добрива, тобто створює необхідні зовнішні умови, які сприяють його саморозвитку й стимулюють його ріст. Сам же саморозвиток відбувається за своїми внутрішніми законами [6, с. 80]. Подібні уявлення були й у К. Роджерса: «...попри те, що розвиток відбувається під впливом зовнішніх умов навколишнього середовища та факторів виховання, не всі фактори розвивають і формують особистість, а лише ті, які знаходять позитивний відгук у внутрішнім середовищі й стимулюють активність особистості в роботі над собою» [4, с. 67]. Г. С. Костюк пояснює саморозвиток особистості через «самоудосконалення», якому властива єдність зовнішніх і внутрішніх умов. Зовнішні та внутрішні умови саморозвитку є протилежностями, пов'язаними між собою. Зовнішнє, об'єктивне та соціальне у процесі засвоєння індивідом стає внутрішнім, суб'єктивним, визначаючи ставлення індивіда до світу. Згідно з поглядами Ж. Піаже, Л. Виготського, П. Гальперіна, механізмом такого засвоєння є інтеріоризація, або перетворення зовнішніх практичних актів поведінки на внутрішні розумові дії, завдяки чому формується здатність до оперування об'єктами в образах, думках, продукування нових ідей. Протилежний процес називається екстеріоризацією, з допомогою його здійснюється об'єктивація внутрішнього, його перехід у зовнішній план діяльності [2].

Зараз більшість авторів (В. І. Андрєєв, Г. О. Балл, О. Г. Сухоленова, О. П. Слободян) розглядають саморозвиток як певну внутрішню активність, вид творчої діяльності, що «зумовлює продуктивне особистісне зростання» [5, с. 100]. Саморозвиток – це процес цілеспрямованого впливу особистості на себе з метою вироблення чи удосконалення фізичних і моральних якостей, духовних сил та духовної сфери в цілому, активізації здібностей, нахилів і формування необхідних для життєдіяльності правоохоронця, а також самореалізації нових знань, умінь і навичок [2].

В процесі фахової підготовки працівників поліції у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання збільшується частка самостійної роботи в загальному обсязі навчальної роботи курсанта, що виступає надзвичайно важливим фактором для реалізації функції спонукання курсантів до саморозвитку. Для цього курсант включається у різні види діяльності. Навчальні заняття змінюються спортивними тренуваннями, чергуванням, несенням служби з охорони громадського порядку, краєзнавчими екскурсіями, участю в художній самодіяльності, проведенням профілактичних заходів для школярів тощо. Соціальна активність майбутніх працівників поліції посилюється у міру переходу курсанта з курсу на курс. На старших курсах функція спонукання до саморозвитку проявляється найсильніше у зв'язку з тим, що курсанти набувають ґрунтовну систему службово-професійних знань, більш реально оцінюють ступінь власної підготовки до роботи у практичних підрозділах поліції. У результаті поліпшується рівень внутрішньої організації, досягається згода із самим собою і з оточуючим середовищем, формуються професійно-важливі якості, розвиваються здібності курсанта, його свідомість та самосвідомість. Дуже важливо, що саморозвиток особистості сприяє подоланню поганих звичок і залежності від думки й оцінки оточуючих, розвиває контроль потреб. Саморозвиток є необхідною умовою становлення курсанта як соціальної істоти, людини яка вірить в себе, свої сили, приймає на себе відповідальність за свої вчинки й події власного життя. Саморозвиток курсанта є важливою складовою умовою для